

Vastaus valtuustoaloitteeseen nurmijärveläisten lasten ja nuorten osallistamisesta ympäristötalkoisiin ja NUUKA-ohjelmaan

Sivistyslautakunta 27.01.2022 § 6
93/00.02.00.02/2022

Valtuutetut Virpi Rätty ja Tarleena Takalo-Eskola ym. (yhteensä 45 allekirjoittajaa) esittävät aloitteessaan nurmijärveläisten lasten ja nuorten osallistamista ympäristötalkoisiin ja Nuuka-ohjelmaan. Aloitteen tekijöiden mukaan lapsille ja nuorille on tärkeää päästä vaikuttamaan omalta osaltaan ikäkautensa mukaisesti kuntamme yhteisiin asioihin. Tästä syystä aloitteen tekijät esittävät, että sivistystoimi ja tilakeskus selvittävät käytännön mahdollisuuksia ympäristötalkoiden ja käyttömenojen säästämisen järjestelmään, jossa lapsia ja nuoria motivoidaan osallistumaan ympäristö- ja talousvaikuttamiseen kunnassamme.

Kunnanhallitus päätti kokouksessaan 02.12.2019 (§ 285) ohjata valtuustoaloitteen sivistys- ja hyvinvointitoimialalle valmisteltavaksi yhteistyössä ympäristötoimialan kanssa.

Sivistys- ja hyvinvointitoimiala on valmistellut yhteistyössä ympäristötoimialan kanssa aloitteeseen seuraavan vastauksen:

Kestävän elämäntavan edistäminen varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa

Kestävän elämäntavan periaatteet sisältyvät varhaiskasvatuksen ja siihen kuuluvan esiopetuksen sekä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen arvoperustaan.

Sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Varhaiskasvatuksen laaja-alaisen osaamisen Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot -osa-alueessa sekä esiopetuksen Tutkin ja toimin ympäristössäni -oppimiskokonaisuudessa ohjataan lapsia tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Lisäksi heitä ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti lähiluonnossa, joka on yksi varhaiskasvatuksen oppimisympäristöistä.

Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Varhaiskasvatukseen sisältyy myös ympäristökasvatusta, jonka tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Ympäristökasvatuksen tulee edistää kestävä elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista, kuten roskaamatonta retkeilyä, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelua, ruokailuun liittyvää vastuullisuutta, energian säästämistä sekä jätteiden vähentämistä esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleen käytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojensa vaikutuksiin.

Kestävä elämäntapa nähdään perusopetuksessa välttämättömyytenä, jonka mukaisesti tulee toimia ja samalla ohjata oppilaita kestävä elämäntavan omaksumiseen. Kestävän elämäntavan sisältöjä on integroitu useimpien oppiaineiden sisältöihin. Kestävä elämäntapa sisältyy myös yhteen seitsemästä laaja-alaisen osaamisen alueesta (L7 Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä

tulevaisuuden rakentaminen) ja monilajisiin oppimiskokonaisuuksiin. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014)

Lukiokoulutuksessa ymmärretään kestävä elämäntavan välttämättömyys sekä rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle. Opiskelija ymmärtää oman toimintansa ja globaalin vastuun merkityksen luonnonvarojen kestävässä käytössä, ilmastomuutoksen hillinnässä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä. Lukio-opetus kannustaa vastuulliseen toimijuuteen sekä kansainväliseen yhteistyöhön ja maailmankansalaisuuteen.

Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus ovat yksi lukiokoulutuksen toimintakulttuurin kehittämisen teemoista. Lisäksi luonnon monimuotoisuuden arvostaminen ja tutkimustietoon perustuva ilmasto-osaaminen sekä kiertotalouden ymmärtäminen ja kestävä kuluttajuus sisältyvät laaja-alaisen osaamisen Eettisyys ja ympäristöosaamisen, Globaali- ja kulttuuriosaamisen sekä Yhteiskunnallisen osaamisen osa-alueisiin. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019) Opiskelijoille tarjotaan oppimiskokemuksia, jotka kannustavat ennakkoluulottomuuteen, aloitteellisuuteen, yrittäjämäiseen toimintaan, yhteistyöhön, vastuullisuuteen sekä rakentavaan ongelmanratkaisuun kestävä tulevaisuuden periaatteiden mukaisesti. (Nurmijärven kunnan lukiokoulutuksen opetussuunnitelma 2021)

Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden lisäksi vastuullinen suhtautuminen ympäristöön toteutuu arjen valintojen ja toimintatapojen kautta. Kestävä elämäntapa tehdään näkyväksi jokapäiväisessä koulutyössä, jotta oppilaat ja opiskelijat oppivat arjen pieniä tekoja ympäristön hyväksi. Jokainen Nurmijärven kunnan ylläpitämä koulu kirjaa lukuvuosisuunnitelmaansa tavoitteensa kestävä elämäntavan edistämiseksi. Tavoitteiden määrittäminen ja toteuttaminen tehdään yhteistyössä koulujen kaikkien toimijoiden kanssa (oppilaat, opiskelijat, opetus- ja muu henkilökunta). Näiden tavoitteiden kautta toteutuvat myös aloitteen tekijöiden esille nostamat arjen pienet teot ympäristön hyväksi.

Päiväkodeissa ja kouluissa ohjataan lapsia ja nuoria säästämään sähköä ja vettä. Lajittelua ja kierrätystä toteutetaan niiden materiaalien osalta, joiden keräämiseen on asianmukaiset keräysastiat. Piha-alueiden siivoustalkoita järjestetään vuodenaikojen vaihtuessa. Talkoiden laajentaminen päiväkotien ja koulujen piha-alueiden ulkopuolelle ei ole turvallista ja edellyttää mukaan henkilöä, jolla on voimassa oleva tieturvakortti. Tällaisia henkilöitä ei ole saatavilla päiväkodeissa ja kouluissa.

Ruokahävikkiä vähennetään yhteistyössä Aleksia-liikelaitoksen kanssa. Yksiköissä tehdään säännöllistä hävikin seurantaa, jota tuodaan näkyväksi lapsille ja nuorille esimerkiksi seuraamalla biojätteeseen menevän ruoan määrää. Lautashävikin vähentämiseksi lapsia ja nuoria ohjataan ottamaan ruokaa sopivasti muistuttaen siitä, että sitä voi hakea tarvittaessa lisää.

Päiväkodit ja koulut edistävät omalta osaltaan kunnan energiatehokkuussopimuksen tavoitteena olevan 7,5 % energiansäästön saavuttamista vuosina 2017–2025. Tilakeskus on mahdollistanut syksystä 2021 alkaen päiväkotien ja koulujen sähkön, veden ja lämmön kulutuksen seurannan, joka toimii hyvänä motivaattorina lasten ja nuorten ympäristökasvatuksessa. Kunnan sisäinen vuokra huomioi käyttötalouden kustannusten muutokset kiinteistöissä. Tilakeskuksen kanssa selvitetään, onko näitä muutoksia mahdollista saada yksikkökohtaisesti näkyviin.

Päiväkodeissa ja kouluissa ollaan parhaillaan käynnistämässä ekotukitoimintaa. Toiminnassa työyhteisöihin nimetään ja koulutetaan ekotukihenkilöitä ympäristötyön edistäjiksi.

Lasten ja nuorten osallistaminen NUUKA-ohjelmaan

NUUKA- eli Nurmijärven kestävä kasvu -ohjelma vuosille 2020–2026 vahvistettiin valtuustossa 12.6.2019. Lisäksi valtuusto hyväksyi 27.1.2021 käyttötalouden sopeuttamiseksi NUUKA-toimenpidesuunnitelman vuosille 2021–2025.

NUUKA-ohjelman tavoitteena on huolehtia kunnan talouden kestävydestä ensin hidastamalla velkaantumista ja kääntämällä lopulta velkaantuminen laskuun. Velkaantumiskehityksen katkaisemisen tarkoituksena on välttää kunnan ajautumista palveluiden karsimista korostavaan talouden tasapainottamiseen, ehkäistä tarvetta verotusasteen merkittäväälle kiristämiselle sekä turvata pitkällä aikavälillä kunnan riittävä taloudellinen kantokyky kasvua tukevien investointien toteuttamiseksi ja palvelutoiminnan laadun varmistamiseksi.

Käytännön toiminnassa NUUKA-ohjelma ohjaa kunnan investointien asettamista, käyttötalouden resursointia sekä tulosrahoituspuolelta vahvistamiseen liittyviä toimia vuosittaisessa talousarviovalmistelussa. Talousarvio laaditaan siten, että yksittäiset talousarviovuodet niin määrärahojen jaon kuin myös toiminnallisten tavoitteiden osalta ovat linjassa NUUKA-ohjelmassa asetettujen pitkän aikavälin tavoitteiden kanssa. Edellä kuvatun perusteella voidaan todeta, että NUUKA-ohjelman tavoitteet ovat sen kaltaisia, että lasten ja nuorten osallistaminen niiden edistämiseen on vaikeaa, ellei jopa mahdotonta. Sen sijaan lapsia ja nuoria kasvatetaan taloudellisesti kestävään elämäntapaan.

Pienten lasten kasvaminen taloudellisesti kestävään elämäntapaan toteutuu varhaiskasvatushenkilöstön mallintamisen ja ohjaamisen kautta. Vuoden 2021 maaliskuussa toteutetun kasvattajakyselyn tuloksissa näkyy, että taloudellisesti kestävä elämäntapaa käsitellään monin eri tavoin osana päiväkotien toimintaa. Varhaiskasvattajat käyttävät kierrätysmateriaaleja ja opettavat jätteiden lajittelua. He mallintavat tavaroista huolehtimista ja puuttuvat veden ja käsipapereiden liikakäyttöön. Lasten kanssa keskustellaan kulutustottumuksista ja käytetään erilaisia opetusmateriaaleja oppimisen tukena. Ruokailukasvatuksen yhteydessä ohjataan ruoan annostelua ja kannustetaan monipuoliseen syömiseen.

Lasten osallistamisessa ja mukaan ottamisessa kestävä elämäntapaa vahvistavaan toimintaan on kyse toimintakulttuurista, jota toteutetaan ikätasoisesti eri koulutusasteilla. Opetus tavat ja tottumukset lapsiryhmissä ja luokissa kantavat useiksi vuosiksi eteenpäin vastuulliseen aikuisuuteen asti.

Perusopetuksessa opiskellaan henkilökohtaiseen talouteen ja sen hallintaan liittyviä asiakokonaisuuksia ja sisältöjä opetussuunnitelman mukaisesti osana eri oppiaineiden tavoitteita ja laaja-alaisen osaamisen kehittämistä. Tällaisia oppiaineita ovat mm. matematiikka, yhteiskuntaoppi, kotitalous sekä osa valinnaisista aineista. Näiden oppiaineiden tavoitteisiin sisältyvät myös mm. laaja-alaisen osaamisen 6. tavoite työelämä ja yrittäjyystaitojen kehittämisestä, jossa yksi keskeinen sisältö on oppilaan taloustaitojen kehittäminen.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisessä koulut tekevät yhteistyötä Nurmijärven paikallisten yrittäjähdistysten sekä YES ry:n kanssa, joka on Suomen merkittävin yrittäjyyskasvatuksen kehittäjäverkosto. Lisäksi Nurmijärven kunnalla on yhteistyösopimus TATin (Talous ja nuoret) ylläpitämän Yrittäjäkylän Espoon kanssa. Yhteistyöhön sisältyy kaikkien 6. ja 9. luokkalaisten yrittäjäkylä-oppimiskokonaisuus, jossa perehdytään yrittäjyyden eri osa-alueisiin, myös talouteen, sekä yrittäjäkylävierailu. Keskeinen sisältö oppimiskokonaisuudessa on henkilökohtaisen talouden ymmärtäminen ja hallinta.

Lukio-opetuksessa opiskellaan opiskelijan talousosaamiseen liittyviä asiakokonaisuuksia ja sisältöjä sekä tutustutaan mm. taloustieteiden peruskäsitteisiin opetussuunnitelman mukaisesti osana eri oppiaineiden tavoitteita. Esimerkiksi yhteiskuntaopin opinnoissa opiskelijat opiskelevat taloustieteisiin pohjautuvan moduulin, jossa perehdytään talouden toimintaperiaatteisiin, mikro- ja makrotalouden kysymyksiin kotitalouksien, yritysten ja julkisen talouden osalta sekä yrittämisen

merkitykseen hyvinvointivaltion rahoittamisessa. Yhteiskuntaopissa tarkastellaan myös mm. talouden ja ympäristön suhdetta kestäväen kehityksen näkökulmasta. Opetussuunnitelman mukaisesti opiskelijoita pyritään kannustamaan myös omakohtaisen kiinnostuksen herättämiseksi yhteiskunnallisiin asioihin. Lisäksi esimerkiksi talousmatematiikassa opiskellaan mm. henkilökohtaisen talouden hallintaa ja suunnittelua sekä harjoitellaan yrittäjyyteen ja kannattavuuteen liittyvää laskentaa hyödyntäen myös ohjelmistoja laskelmien tekemisessä.

Lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti opiskelijalle tarjotaan oppimiskokemuksia, jotka kannustavat ennakkoluulottomuuteen, aloitteellisuuteen, yrittäjämäiseen toimintaan, yhteistyöhön, vastuullisuuteen sekä rakentavaan ongelmanratkaisuun kestäväen tulevaisuuden periaatteiden mukaisesti. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää työelämä- ja yrittäjyysosaamistaan mm. valinnaisina temaattisina opintojaksoina. Temaattisissa opinnoissa opiskelijoilla on mahdollisuus tutustua yrittämisen perusteisiin sekä teoriassa että käytännön elämän näkökulmasta. Opiskelijoille on tarjolla mm. elinkeinoelämän ja yritystoiminnan perusteiden opintojakso, joka voidaan toteuttaa Nuori Yrittäjyys ry:n Vuosi yrittäjänä -ohjelmassa. Opiskelijoilla on myös mahdollista suorittaa kurkistuskursseja korkeakouluopintoihin esimerkiksi yliopistojen tarjoamien MOOC-kurssien avulla. Lukio tekee myös yhteistyötä yrittäjyyskasvatukseen liittyvien verkostojen kanssa (mm. YES ry, TAT).

Yhteenveto

Sivistys- ja hyvinvointitoimialan näkemyksen mukaan päiväkodeissa ja kouluissa annettava ekologisesti ja taloudellisesti kestäväen elämäntapaan ohjaava opetus on opetussuunnitelmien mukaista ja oppilaiden/opiskelijoiden ikä ja kehitystaso huomioiden riittävällä tasolla.

Aloitteen ensimmäisen allekirjoittajan kanssa käydyssä keskustelussa kävi ilmi, että aloitteen tekijöiden näkemyksen mukaan päiväkotien ja koulujen opetus- ja vuosisuunnitelmiin kirjatut ekologisesti ja taloudellisesti kestäväen elämäntapaa koskevat tavoitteet eivät aina toteudu arjessa. Tällöin päiväkodin tai koulun tulee arvioida, millä toimenpiteillä tavoitteiden toteutumista edistetään ja niiden toteutuminen varmistetaan vastaisuudessa. Uuden toimintamallin tai järjestelmän kehittäminen ei itsessään takaa em. tavoitteiden parempaa toteutumista, mutta edellyttää lisäresurssia ja panostusta toteutuakseen, ja lisää haasteita varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen varhaiskasvatuksen sekä opetussuunnitelmien mukaisen perusopetuksen ja lukiokoulutuksen järjestämiseen.

Edellä esitetyn perusteella sivistys- ja hyvinvointitoimiala ja ympäristötoimiala eivät pidä perusteltuna lähteä selvittämään käytännön mahdollisuuksia laatia ympäristötalkoiden ja käyttömenojen säästämisen järjestelmää.

Esittelijä

Sivistysjohtaja

Esitys

Sivistyslautakunta päättää antaa kunnanhallitukselle ja edelleen valtuustolle esittelytekstin mukaisen vastauksen valtuustoaloitteeseen.

Lisäksi sivistyslautakunta esittää, että valtuustoaloite ei anna aihetta toimenpiteisiin ja se todetaan loppuun käsitellyksi.

Valmistelija

Opetuspäällikkö Kati Luostarinen, puh. 040 317 2401

Varhaiskasvatuspäällikkö Leena Laine, puh. 040 317 2201

Lukion rehtori Heidi Handolin-Kiilo, puh. 040 317 2437
Tilakeskuksen päällikkö Ville Könönen, puh. 040 317 2306

Päätös

Esitys hyväksyttiin.